

**Summæ Theologicæ Scholasticæ Et Moralis In Qvatuor
Partes Distributæ Pars ...**

In qua de Virtutibus in Communi, & Theologicis, Fide, Spe & Charitate, nec
non Virtutibus Cardinalibus, præsertim Justitia & Jure, ac Religione
ceterisq[ue] annexis, & Vitiis Oppositis in particulari breviter & dilucidè
tractatur

Herincx, Wilhelm

Antverpiæ, 1663

Quæst. IV. De Veritate & Mendacio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72941](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72941)

QUÆSTIO IV.

De Veritate & Mendacio.

33.
Quia vir-
tus v. m.
est.

Vnde ejus
obligatio
nascitur.

34.
Malitia
mendacii
oppositi in
quo consi-
stat.
Ejus defini-
tio allega-
tur.

Dividitur in
illud quod
committi-
tur verbis
& quod fa-
ctis.

35.
Item in ja-
ctantiam &
ironiam.

Denique in
jocosum of-
fensum &
pernicio-
sum.

36.
Omne est
intrinsicè
malum.

VERITAS prout hic sumitur est virtus inclians ad rectum usum sensuum exteriorum, ad mentis nostram patefaciendam institutorum, ut videlicet moti & conscientie sint conformia, sic eam foris significando, qualis intus latet. Oriturque hujus conformitatis obligatio ex ipsa natura rationali, quatenus instituta est, ut sit socialis, qualis esse non potest, nisi per voces aliaque signa externa homines mutuas suas cogitationes mentesque transfundant & externæ manifestationi credant. Cujus credulitatis fundamentum est debitum illud veracitatis, quod quisque in verbis & alijs signis externis servare æstimatur.

Unde malitia mendacii veritati oppositi, consistit in eo, quod quis aliud significet verbis vel factis, & aliud habeat in mente, quod in violationem & dissolutionem humanæ societatis & commercii tendit. Definitor esse locutio contra mentem, sub locutione comprehendendo quamlibet externam significationem, sive verbis fiat, sive scripto, sive gestu, sive alia ratione: aliud enim mendacium committitur verbis, aliud factis: illud propriè & simpliciter vocatur mendacium; hoc simulatio. Atque hoc modo mentiuntur, qui in gestibus & alijs externis actionibus præ se ferunt gaudium, dolorem, compassionem, amicitiam &c. cum nihil horum subsit. Hujus species est hypocrisis, quæ videlicet quis se simulat iustum, pium aut virtuosum, cum non sit.

Aliter dividitur mendacium in jactantiam, dum quis major de se prædicat, quam revera subint, & ironiam, dum minora prædicat, vel laudabilia negat, quæ tamen insunt. Unde ironia veritati opponitur per defectum, jactantia per excessum. Denique mendacium dividitur in jocosum, quod voluptatis seu recreationis causâ dicitur; officiosum, quod utilitatis causâ, & perniciosum, quod in injustam alterius læsionem cedit.

Omne mendacium, sive verbis, sive factis committatur, est ita intrinsicè malum, ut nullo casu sit licitum. Patet ex c. Super eo de Usuris, ubi Innocentius III. ait, Divini verbi præcepto prohiberi, ne quis, etiam pro alterius vita servanda, mentatur. Constat etiam ex Scripturis passim obvius Levit. 19. Non mentiemini, nec decipiet unusquisque pro-

ximum suum. Psal. 13. Verbum mendax iustum detestabitur. Ad Coloss. 3. Nolite mentiri invicem & alibi. Consonant quoque Sancti Patres (& post eos Theologi communiter) inter quos Sanctus Augustinus duobus libris id ipsum fusè tradit, quorum unus est de Mendacio & alter contra Mendacium.

Non defuerunt tamen olim, qui mendacio patrocinantes ipsum licere putaverint. Tales fuerunt plerique Philosophi gentiles, ut Sophocles, Euripides, Democritus, quin & ipse Plato, ac post eum Origenes apud Hieronymum lib. 1. contra Rufinum cap. 4. qui auctoritate Platonis deceptus, magnam post se Græcorum sequelam traxit. Putat tamen Lessius cap. 47. dub. 6. numero 39. plerisque posse excusari, quod mendacium vocent etiam orationem alio sensu dictam vel habentem tacitam mentis limitationem, seu restrictionem. Ut autem sciatur, quæ restrictio mentalis sit propriè dictum mendacium & quæ non.

Nota, nos posse varijs modis loqui alio sensu, quam ab audiente intelligatur, ac in primis utendo æquivocatione vel amphibologie in verbis, quæ secundum communem usum duplicem habent sensum, serè æquè communem ut, *Mio tē Eadem Romanos vincere posse.* Hujusmodi æquivocatione uti, supposita iustâ causâ (secus est eâ seclusâ, cum virtus veracitatis obliget, ne sponte detur audienti occasio erroris, sicut aliæ virtutes obligant, ne alteri sine causa detur occasio vitiorum oppositorum) non est malum: cum enim oratio externa verè sit de se manifestativa sensus à loquente intellecti, non potest ullo modo habere rationem mendacii, adeoque per se licet. Quod autem detur audienti occasio erroris, nihil refert: qui loquens eam non tenetur vitare suppositâ iustâ causâ.

Secundò potest oratio externa, à nobis exterijs prolata, habere quidem duplicem sensum, sed unum communius, alterum verò rarius usitatum. Quo modo *Matth. 11.* Joannes Baptista dicitur Elias, videlicet functione officio. Talem etiam orationem ex iustâ & rationabili causa loquens de per se potest intelligere in alterutro sensu, etiam minus obvio, licet audiens inde sumat occasionem erroris, modo aliud malum inde non sequatur, quod præsentis causæ præponderet: nam talis etiam oratio prout exterijs profertur, est conformis menti & conscientie loquentis, adeoque à malitiâ mendacii planè liberata seclusâ tamen iustâ causâ id non licet, ut patet ex dictis n. præced.

Tertio

40. Tertio possunt alii loqui, & tendo talibus verbis, quae secundum se sumpta, & prout exterius pronuntiantur sunt falsa, etiam suppositis omnibus circumstantiis hic & nunc consignificantibus, si tamen jungantur cum illis, quae in mente retinentur & à loquente subintelliguntur, sunt vera; ut si quis dicat, dabo tibi librum, in mente retinendo conditionem hanc, si tibi debeam, sub qua & non aliàs, dare vult. De hoc tertio modo potissima est difficultas, an restrictio mentalis sit licita, nec ne. Suarez Tom. 2. de Relig. Pract. 4. lib. 3. cap. 10. & 11. Lessius cap. 42. dub. 9. num. 47. Reginaldus, Sanchez & alii, quos citat & sequitur Diana Part. 3. Tract. 6. Resol. 30. affirmant. Maldersus verò Sylvius, Layman, Coninck & alii apud eundem Diana loc. cit. negant. Cum quibus

dendum est, qui putat aliquando esse mentisandum, ne forte & tunc mentatur, cum praecipit, & credamus.

Dices I. Non tenetur homo totam mentem suam circa rem, de qua est sermo, aperire: adeoque non tenetur omnia verba exprimere, quibus ea aperitur, & consequenter poterit partem exprimere & partem tacitus addere. Resp. est homo non tenetur simpliciter totam mentem suam audienti aperire, tenetur tamen in expressione, quae per orationem externam fit, non admittere difformitatem inter mentem suam & externam orationem, alioquin secundum se futuram falsam, & veram mendacii malitiam inficiendam, ut ex antedictis satis patet.

Dices II. Qui utitur restrictione mentali, non intendit orationem externam solitariè secundum se sumptam, aliter, sed tantum quatenus conjuncta est cum verbis tacite in animo subintellectis, quod fieri potest sine mendacio, ut constat ex facto Ezechielis Prophetae, ita suam prophetiam incipientis, Et factum est, quae verba explicans D. Gregorius homil. 2. in Ezechielem dicit, cum ita incipere, quia internam orationem cum externa conjungit. Resp. cum interna loquentis intentio verbaque tacite subintellecta audienti non innotescant, revera totum illud, quod habet rationem signi, manet falsum, veluti internae menti difforme, & consequenter in mendacium degenerat.

Ad id, quod additur de Ezechiele, dicendum est, quod sumendo particulam, & per modum conjunctionis, Propheta visioni, seu internae cum Deo locutioni intentus, immediatè connectit externam locutionem, non quidem ita, ut externa secundum se sit falsa, sed hæc loquendi formulam innuendo se exterius continuare locutionem, quam interiùs cum Deo inchoaverat. Hoc & non aliud vult D. Gregorius. Verum A Lapide in D. locum Ezechielis post S. Augustinum in Psalm. 4. Origenem, Maldonatum & alios, notat vocem, & per Pleonasmum (id est per redundantiam seu superfluum) addi, more Hebræorum, libros suos vel narrationes per particulam, vau, id est, &, exordientium, ut alijs exemplis ostendit A Lapide ibidem.

Dices III. Dum quis solus secum loquitur, orationem partim exterius proferens, partim in animo per mentalem restrictionem subiciens, non dicitur mentiri, quantumvis oratio externa seorsim sumpta esset falsa: ergo nec is, qui ita alteri loquitur. Resp. Neg. C. quia dum quis secum loquitur, men-

C c c 3 tem

41. Dicendum est restrictionem purè mentalem omnino esse illicitam. Probatur I. quia oratio, cum tali restrictione prolata, videtur continere verum mendacium: cum secundum totum id, quod in ea habet vim significandi, sit difformis conceptui loquentis, adeoque falsa: nam non significat secundum eam partem, quae intus reticetur, sed tantum secundum eam, quae exterius profertur, quippe quae sola ab audiente percipitur & in eo generat conceptum de re significata. Confirmatur ex Sancto Augustino lib. de Mendacio cap. 3. generaliter dicente, ille mentitur, qui aliud habet in animo & aliud verbis vel quibuslibet significationibus enuntiat. Similiter in illud Psalm. 51. Lingua dolosa ait: Quid est lingua dolosa? Ministra fallaciae est lingua dolosa, aliud in corde gerens, aliud in ore promentium. Quod aequaliter habet locum, siue tacita in mente restrictio adjiciatur siue non: adeoque si quod ore profertur, seclusa restrictione solè mente concepta, contineat dolum ab Augustino redargutum, etiam continebit, dum tacita in mente restrictio accedit: cum hæc neque mutet rem significatam, neque vim significativam orationis exterius prolatae.

Probatur II. quia usus restrictionum mentalium totam societatem & commercium humanum evertit: utpote qui dat audienti semper animum dubitandi, an loquens non retineat in mente aliquam limitationem per orationem externam non significabilem, adeoque an loquenti sit fides adhibenda: idque verum est etiam si loquens expressè asseveret, se non uti restrictione mentali: quia in hoc ipso forte utitur eà, juxta illud Sancti Augustini lib. de Mendacio cap. 8. Quomodo crederemur Sum. Theol. Pars III.

43. Soluitur Prima obiectio.

44. Secunda.

45. Tertia.

41. Purè restrictione mentali non licet uti.

Subcommittere mendacium.

Et dolus ab Augustino redarguitur.

42. Societas humana pervertitur.

tem suam, utpote probè notam, per externa signa indicare non debet: dum verò alteri loquitur, eam non nisi per verba prodit, quæ si menti sint dissona & falsa sunt & mendacium continent. Nec refert quod loquens non habeat expressam voluntatem mentienti, sed potius contrariam, quia licet habeat simplicem velleitatem non mentienti; habet tamen voluntatem interpretativam, & que efficacem mentienti, hoc ipso, quo vult efficaciter proficere orationem sola restrictione mentali, & non aliter verificabilem. Alia quæ objici possent, vide soluta *Diff. 3. de Fide Quæst. 3.*

46. *Similiter in juramento illicita est restrictio purè mentalis.*

Secus est de equivocatione, data justà causâ.

Ex his patet restrictionem purè mentalem nullatenus esse licitam in juramento: cum enim per orationem eternam, non nisi per talem restrictionem verificandam; adeoque simpliciter illam præstentur, à ratione perjurii nequeunt excusari: hoc est de juramento, per talia verba præstitis, quæ verum aliquem sensum, à jurante eadem causa intentum, etsi ab eo, cui juratur, non intellectum, habent, ut post alios docet *Viggers de Juramento lib. 12. n. 94.* tunc enim simpliciter juratur verum, non falsum.

QUÆSTIO V.

De Affabilitate & Liberalitate.

47. *Affabilitas ab Amicitia distinguitur.*
AFFABILITAS interdum appellatur nomine amicitie, in re tamen ab ea differt: nam amicitia est mutua quorundam benevolentia, utriusque nota, & in quadam communicatione fundata, ut ex Philolopho describit *Smising. de Deo Uno Tract. 3. diff. 4. num. 84.* Sic amicitia studiosorum fundatur in communicatione in studijs: amicitia militum, in communione rerum militarium, amicitia virtuosa, in communicatione & similitudine virtutis: affabilitas verò non postulat talem communicationem.

48. *Ejusdemque definitio.*

Affabilitas rectè definitur esse virtus, quæ ad eam in verbis & factis serijs inclinatur mediocritatem, secundum quam alicujus conversatio est proximo grata & accepta. In quo spectanda est conditio, tum personæ loquentis vel agentis, tum eorum, coram quibus loquitur vel agit, & reliquæ circumstantiæ.

Dixi, factis serijs, quia pro mediocritate in jociis servanda assignari solet ex *Philosopho lib. 4. Ethicorum cap. 9.* Eutrapelia. Observat tamen *Smising sup. num. 86.* hanc virtutem ab Affabilitate essentialiter non differre, sed tantum materialiter, penes materiam, in qua versatur: nam dum versatur in serijs vocatur simpliciter affabilitas, dum in jociis, Eutrapelia.

49. *Quod sit objectum Affabilitatis.*
 Ex his patet Affabilitatem tendere in actiones nostras, quibus cum proximo conversamur, easque habere pro objecto materiali. Ratio objectiva, in objecto materiali reperta, est debitum fundamentum in natura nostra sic instituta, ut fit sociis. Objectum cui est proximus, quocumque est conversandum.

50. *Ei per excessum est periculum adulationis.*
 Contra Affabilitatem peccatur per excessum & per defectum: per excessum peccant, qui in familiaribus congressu nimium, dictis aut factis contra præscriptam rectæ rationis, excedunt in nimia blanditia omnia approbantes & laudantes, qui si id faciant utilitatis causa, vocantur Adulatores, si solum ut placeant, appellantur simpliciter Blandi. Per defectum peccant, qui in consortijs solent ab alijs ordinari consentire & eis contradicere ad tædium & molestiam eorum, vocanturque morosissimi, cum autem hinc nata sint sequi litigia, D. Thomas vitium hoc morositatis appellat nomine litigii.

51. *Quæ ex se non sunt nisi venialia.*
 Vitia hæc Affabilitati opposita ex ratione sua non sunt nisi venialia, ut patet in adulatione: hæc enim solum est quidam excessus in studio alijs placendi, eosque in consortijs recreandi: quæ de se non sunt gravia, per accidens tamen possunt esse talia, ut si quis aduletur alteri in peccatis ab eo commissis aut committendis, illa ementito virtutum pallio obvolvendo, honestando & approbando; & sit unus ex illis, quibus *Isaia 5.* dicitur: *Ve qui dicitis malum bonum, & bonum malum:* vel si per adulationem intendatur finis graviter malus, ut si quis aduletur alteri nocumæti corporalis vel spiritualis ei inferendi causâ: de quo *Proverbum 27.* dicitur: *Meliora sunt vulnera diligenti, quam fraudulenta oscula odientis.* Cui consonat illud *Augustini in Platone 69.* *Plus persequitur lingua adulatoris, quam unius intersectoris:* vel denique si accedat scandalum, datâ per adulationem alicujus gravis peccati, quod adulator poterat & debuerat prævidere, occasione.

52. *Idem vitium in morositate.*
 Patet idem in morositate seu litigio: per hoc enim vitium solum adfertur proximo aliqua molestia & tædium, quod per se non